

Calendarium 2000

In december is het nieuwe Calendarium op het gebied van leesbevordering van de Stichting Lezen weer verschenen. Deze gids zorgt voor een overzicht van wat, waar, wanneer en door wie activiteiten worden georganiseerd op het gebied van lezen en leesbevordering. Het groeiende aanbod laat zien hoezeer de belangstelling voor leesbevordering toeneemt!

De rubrieken activiteiten, symposia, theatervoorstellingen, tentoonstellingen, prijzen, publieksprijzen en radio- en televisieprogramma's zijn chronologisch gerangschikt. De rubriek materialen, als extra service voor de gebruikers van het calendarium, is naar doelgroep gerangschikt.

De selectie is gebaseerd op landelijke uitstraling, de toegankelijkheid, kwaliteit en het leesbevorderende karakter van activiteiten.

Ook de nieuwe media hebben weer een plek in het Calendarium gekregen, in de vorm van lijsten met e-mailadressen en websites, zodat je snel de informatie vindt die je zoekt. Bovendien zorgt de site van Stichting Lezen (www.lezen.nl) voor aanvullende informatie over het calendarium, leesbevorderende projecten en relevante onderzoeksgegevens.

Het calendarium kunt u gratis aanvragen bij Stichting Lezen, De Waag, Nieuwmarkt 4, 1012 CR Amsterdam, tel. 020: 623 05 66, fax. 020: 624 00 39.

Tekst in context

Leraren Nederlands vinden het nog steeds van belang dat hun leerlingen kennismaken met historische literatuur, zo bleek uit een onlangs gehouden uitvoerige enquête. Ze geven ook aan dat er al jarenlang gebrek is aan bruikbaar lesmateriaal.

Daarom heeft de Amsterdam University Press speciaal voor het voortgezet onderwijs

de reeks *Tekst in Context* ontwikkeld. In deze reeks van historische teksten worden resultaten van lang wetenschappelijk onderzoek volgens de eisen van de moderne didactiek aan leerlingen gepresenteerd.

Naast bekende en gezaghebbende inzichten is er ook aandacht voor historisch-sociologische vraagstellingen zoals: geloofden de oorspronkelijke luisteraars dat Elegasts toverkruiddje werkte? Was Jacob van Maerlant echt de eerste burgerdichter? Hoe sympathiek werd Reinaert eigenlijk gevonden?

De deeltjes bevatten zowel de oorspronkelijke tekst als een moderne vertaling. Ze zijn bovendien voorzien van kleurenafbeeldingen, die allerlei mogelijkheden geven om op een leuke manier kennis te maken met het cultuurele verleden.

In deze reeks wordt niet uitgegaan van de starre volgorde van inleiding, teksteditie en annotaties, maar is er sprake van een open concept met een functionele en speelse afwisseling van verhaal, toelichting en terzijdes.

De reeks is bruikbaar op de havo en het vwo, zowel in het studiehuis als voor klassikale behandeling. De tekst kan in zijn geheel gebruikt worden, maar er kunnen ook onderdelen uitgelicht worden. De kennismaking kan vrijblijvend zijn, maar ook getoetst worden met behulp van vragen en opdrachten op verschillende niveaus.

Van de reeks zijn op dit moment vier delen verschenen: *Karel en de Elegast*, *Jacob van Maerlant*, *Reinaert de Vos* en *Wilhelmus en de anderen, Nederlandse liedjes 1500-1700*.

Hubert Slings, *Tekst in context: Karel en de Elegast*. Amsterdam, Amsterdam University Press, 1997. ISBN 90-5356-245-1, 100 blz. f 15.

Frits van Oostrom, *Tekst in context: Jacob van Maerlant*. Amsterdam, Amsterdam University Press, 1998. ISBN 90-5356-246-X, 100 blz. f 15.

Hubert Slings, *Tekst in context: Reinaert de Vos*. Amsterdam, Amsterdam University Press, 1997. ISBN 90-5356-247-8, 100 blz. f 15.

Marijke Barend-van Haeften e.a., *Wilhelmus en de anderen, Nederlands liedjes 1500-1700*. Amsterdam, Amsterdam University Press, 1999. ISBN 90-5356-440-3, 104 blz. f 29,50 (inclusief cd). Docentenhandleiding ISBN 90-5356-448-9, 24 blz. f 19,50.

Taalboek van de eeuw

Het *Taalboek van de eeuw* is een vrolijke en leerrijke geschiedenis van honderd jaar Nederlands. Het is geschreven voor lezers die zich graag verbazen over hun eigen taal.

Dit is een boek over de eeuw waarin mooie woorden zijn verdwenen (*bakvis*, *commensaal*) en zijn verschenen (*karaoke*, *muismarm*). Waarin Han Hollander voor de radio het eerste live-verslag van een voetbalwedstrijd verzorgde en waarin schuttingwoorden zwart op wit in degelijke kranten werden afgedrukt. Waarin Vlamingen en Friezen recht kregen op hun eigen taal en waarin het ABN zich vestigde én zijn autoriteit verloor. Waarin Nederlanders elkaar in de haren vlogen over de spelling van *odeklonje*, *ginekoloog* en *pannenkoek* én waarin honderdduizenden aan de buis gekluisterd zaten toen Philip Freriks voorlas over *przewalskipaarden* en *tseetseevliegen*. Dit is de taal van de eeuw; die begon met *Zeppelin* en eindigt met *millenniumbaby*.

Het *Taalboek van de eeuw* bevat bijdragen van René Appel, Hugo Brandt Corstius, Harry Cohen, Jannemieke van der Gein, Joop van der Horst, Frank Jansen, Marc van Oostendorp, Nicoline van der Sijs en Roland Tweehuysen. Daarnaast staan er in het *Taalboek* interviews met onder meer Theun de Vries, Drs. P, H.J.A. Hofland, Corry Brokken, Wieteke van Dort, Brigitte Kaandorp en Abdelkader Benali.

Peter Burger & Jaap de Jong, *Taalboek van de eeuw*, Den Haag, Sdu Uitgevers, 1999. ISBN 90-5797-002-3, 256 blz. f39,90.

Dossier Tim Krabbé

In een interview van januari 1999 ergert Krabbé zich eraan dat sommige recensenten de plot van zijn roman *De grot* zonder meer hebben weggegeven. 'Schandalige minachting voor de literatuur is dat!' In *Dossier: Tim Krabbé* met de ondertitel 'samenvattingen en uittreksels', dat in het najaar van 1999 verscheen, vermeldt de auteur, Judith Minkman, dat het 'helaas onvermijdelijk [was] de plot van Krabbés spannende boeken achterwege te laten bij de bespreking ervan.'

Gelukkig raadt ze iedereen aan eerst de

oorspronkelijke boeken van Krabbé te lezen en pas daarna dit secundaire werk als leidraad te gebruiken. Als leerlingen dat advies ter harte nemen, dan is *Dossier: Tim Krabbé* een handig naslagwerkje.

Het geeft een overzicht van het hele oeuvre van Tim Krabbé. Het bevat uitgebreide samenvattingen en besprekingen van al zijn romans (onder andere *Het gouden ei*, *De grot*), verhalenbundels (onder andere de *De renner*, *De stad in het midden*) en zijn spannende boeken (onder andere *De vertraging*, *Flanagan*). Tevens bevat *Dossier: Tim Krabbé* een korte biografie van de schrijver en worden een aantal vragen en opdrachten gegeven die tot steun kunnen zijn bij het maken van bijvoorbeeld een literatuurwerkstuk. Het boek besluit met een uitgebreide bibliografie.

Dossier: Tim Krabbé is een overzicht voor scholieren van het voortgezet onderwijs en docenten Nederlands, met name voor het studiehuis-literatuuronderwijs. Daarnaast is het boek bedoeld voor studenten (Pabo, Nederlandse en Letterkunde) en deelnemers aan leeskringen, maar natuurlijk ook voor alle fans van Tim Krabbé.

Judith Minkman, *Dossier: Tim Krabbé*. Arnhem, Uitgeverij Ellesy, 1999. ISBN 90-7028-257-7. 151 blz. f29,95.

Het oeuvre van Vestdijk

Zonder enige twijfel behoort Simon Vestdijk tot de grote Nederlandse auteurs van de twintigste eeuw, niet alleen vanwege de omvang van zijn oeuvre (bijna honderd titels), maar ook om de veelzijdigheid van zijn talent (Vestdijk schreef gedichten, essays, verhalen, novellen en romans).

De tien opstellen in *Paradoxaal is het gehele leven* geven met elkaar een duidelijk beeld van de grootsheid van de verbeelding en de originaliteit van Vestdijks denkbeelden. Beschouwingen over poëzie en essay worden afgewisseld met analyses van romans en studies over Vestdijks werkwijze en thema's. Veel bekende Vestdijk-thema's komen aan bod: dood, liefde, trouw en verraad, macht, destructie en schuld. De auteur, Piet Kralt, bespreekt hoe Vestdijk door schilderijen werd geïnspireerd en hoe hij vrienden en liefdes uit

zijn jeugd in zijn verbeeldingswereld integreerde.

Centraal staat Vestdijks niet aflatende aandacht voor de paradox. 'Wonderlijk, irrationeel en paradoxaal is namelijk het gehele leven, op ieder moment, en in al zijn manifestaties'. Deze uitspraak van Vestdijk typeert zijn werk als geen andere. Piet Kralt laat zien hoe die visie niet allen het geheel beheerst, maar ook tot in de kleinste details doordringt.

Piet Kralt, *Paradoxaal is het gehele leven. Het oeuvre van Vestdijk*. Amsterdam, Amsterdam University Press, 1999. ISBN 90-5356-351-2. 200 blz. f35.

Handleiding geïntegreerd literatuuronderwijs

De examenprogramma's voor literatuur in de Tweede Fase havo/vwo bieden de mogelijkheid tot samenwerking, afstemming en zelfs integratie tussen de verschillende talen. Bij een aantal aspecten zijn afstemming en samenwerking zelfs verplicht. Samenwerking kan gebaseerd zijn op overwegingen van onderwijsinhoudelijke aard: bij literatuurgeschiedenis op het vwo kan op die manier een ruimer Europees kader worden geschapen, de leerlingen kunnen gebruikmaken van een literair begrippenapparaat en ook de samenstelling van het leesdossier kan worden geharmoniseerd. Er kan ook worden samengewerkt op grond van doelmatige overwegingen: het betrekkelijk kleine aantal studielasturen dat in de Tweede Fase voor literatuur beschikbaar is, kan door samenwerking efficiënter worden besteed.

De *Handleiding geïntegreerd literatuuronderwijs* biedt docenten Nederlands en moderne vreemde talen informatie over de wijze waarop de talenafdelingen kunnen samenwerken.

In hoofdstuk 1 geven de auteurs een algemeen en vakdidactisch kader waarin integratie plaatsvindt: de ontwikkeling van opvattingen over literatuuronderwijs, de plaats van literatuuronderwijs in de tweede fase en in het concept zelfstandig leren.

Hoofdstuk 2 bevat een aantal integratiemodellen (beperkte, uitgebreide en volledige integratie) met een aantal didactische conse-

quenties van integratie in de uitvoering van literaire thema's.

Hoofdstuk 3 beschrijft een invoeringsscenario, van waar de secties en de schoolleiding een traject kunnen uitzetten naar het gewenste niveau van integratie. Hoofdstuk 4 staat stil bij de functie van het leesdossier, het leesverslag, de leesautobiografie en het balansverslag bij de reflectie op de gelezen werken. Daarbij worden voorbeelden gegeven van taaloverstijgende opdrachten. In hoofdstuk 5 komt de toetsing aan de orde. Hoofdstuk 6 tenslotte geeft een overzicht van bronnen en vindplaatsen, die docenten en leerlingen ten dienste staan.

Dick Prak e.a., *Handleiding geïntegreerd Literatuuronderwijs*. Amsterdam, Bulkboek BV/SLO, 1999. ISBN 90-75788-05-3, 107 blz.

Literair Mechaniek.

Een man dacht:

Wanneer zal ik een één minuut niet aan haar denken?

Nu?

Hij ging zitten

En dacht één minuut niet aan haar.

Toen stond hij op en wandelde verder, dacht verder,

Steeds verder, zonder tussenpozen,

Aan haar.

Hoewel *Literair Mechaniek* niet direct bruikbaar is voor leerlingen in het voortgezet onderwijs, bevat het wel allerlei informatie en voorbeelden van teksten en gedichten die je kunt gebruiken in de klas. Met dit gedicht van Toon Tellegen gaan de auteurs bijvoorbeeld in op gedichten die een geschiedenis vertellen. In dat opzicht zou dit gedichtje een opstapje kunnen vormen naar *Mei* van Gorter.

In *Literair Mechaniek* wordt met allerlei zeer aansprekende voorbeelden (gedichten, proza, niet-literaire teksten) ingegaan op teksten. Omdat de auteurs zoveel verschillende tekstsoorten kiezen en uitgebreid toelichten, wordt duidelijk welke mechanieken (beeldspraak, metrum, stijlfiguren, tijd, etcetera) voorkomen in teksten, en – belangrijker – welk effect ze hebben op de lezer. Bij de 'oude' bijna dode

metaforen 'pittig' en 'lekker ding' denkt bijvoorbeeld niemand nog aan eten. Met een liedfragment wordt geïllustreerd hoe deze slapende metaforen voor de lezer/luisteraar weer wakker worden:

*Jij bent mijn pittige meid,
Het zout in mijn levenspap.
Ik lust je rauw. Met elke hap
Waarmee ik in je billen bijt
Bemerkt 'k weer: 't is waar wa'k zing:
Je bent voor mij een lekker ding.*

De voorbeelden en informatie gaan steeds primair uit van de lol in lezen. Teksten zijn vooral boeiend, leuk of mooi. Pas daarna ga je op zoek naar de redenen waardoor die emotie kan zijn opgeroepen. En, als persoon die zich ook vakmatig bezighoudt met literatuur, moet je die zoektocht ook ondernemen. In het voorwoord schrijven de auteurs, docenten van de vakgroep Moderne Nederlandse Letterkunde in Groningen, het als volgt:

'Literatuur is er om te lezen. Het beste lezen is wel de ademloze gang van kافت tot kافت of het loom bladeren en proevend verpozen bij nu een deze regel dan weer die. Maar lezen kan meer zijn en voor wie zich gericht met literatuur bezighoudt moet het ook meer zijn. Lezen is dan niet louter de tekst tot zich nemen, maar actief de tekst ondervragen. Ondervragen op wat de tekst overdraagt, wat hij verzwijgt. Daarvoor is aandacht nodig voor hoe de tekst in elkaar zit. Aandacht voor het literaire mechaniek.'

Erica van Boven & Gillis Dorleijn, *Literair Mechaniek. Inleiding tot de analyse van verhalen en gedichten*. Bussum, uitgeverij Couthino, 1999. 320 blz. ISBN 90-6283-162-1, f49,50.

Meertens instituut op Internet

Wat waren de populairste voornamen in de twintigste eeuw? In welke streken komt uw achternaam het vaakst voor? Herleeft het dialect? Hoe zag het Bureau waar de schrijver J.J. Voskuil werkte, er nu echt uit? Op al deze vragen – en meer – is vanaf vrijdag 21 januari een antwoord te vinden op de website van het Meertens Instituut (<http://www.meertens.knaw.nl>). Hier is een schat aan informa-

tie te vinden over alles wat dit instituut op het gebied van onderzoek en documentatie naar de Nederlandse taal en cultuur doet.

Het instituut presenteert hier onder andere zijn projecten en publicaties op het gebied van variatielinguïstiek en etnologie. Onderzoekers en belangstellenden kunnen via de website vragen om inhoudelijke informatie aan de afdeling Documentaire Informatieverzorging richten. Op dit moment kunt u een kijkje nemen in de Voornamenbank en de Familienamenbank. Het is de bedoeling dat op termijn steeds meer databanken op deze site raadpleegbaar zijn. Met de Agenda blijft u op de hoogte van lezingen, studiedagen en symposia die het instituut organiseert. Aantrekkelijk aan deze Meertenssite zijn ook de links naar andere sites van aanverwante instellingen en uitgevers, zo ook naar diverse Bureau-sites. Speciaal voor Bureaulezers voegt het Meertens Instituut aan deze collectie iets nieuws toe – een virtuele rondleiding – door de werkplek van Maarten Koning.

Meertens Instituut, (<http://www.meertens.knaw.nl>).